

حجامت؛ کادویی زرین برای بشر

بزرگوار
متخصص طب سنتی از
دانشکده طب سنتی اسلام آباد

مطلب نداشته است. چیزی که ما بعنوان مسلمان بدان رسیده‌ایم، این است که بسیاری از روش‌های درمانی و شناخت بیماری بوسیله‌ی انبیاء و بزرگان دین (در طول تاریخ بشر)، توجیه و تفسیر شده و بشر به آنچه که از طریق عقل و دانش نمی‌توانسته برسد، از طریق وحی و الهام نایل می‌شده است.

چنانکه درباره‌ی حضرت ادریس علیه السلام مشهور است آنحضرت علم عقاقیر (گیاهان دارویی) را بخوبی می‌دانسته و مردم را در علاج و معالجه راهنمایی می‌کرده است.

یهودیه‌ها معتقدند که حضرت موسی علیه السلام ارشادات فراوانی درباره‌ی بیماریها و روش درمان آنها از خود بجا گذاشته است.

زمانی که حضرت عیسی علیه‌السلام مبعوث شدند، بشر به اوج ترقی و تکامل پزشکی رسیده بود. اطباء در آن زمان مرکز بزرگ پزشکی (تحقیقاتی - درمانی) در انطاکیه (در جنوب ترکیه فعلی)، ساخته بودند و در آن مرکز چیزی به شکل سیب (با قطع بسیار بزرگ) گذاشته بودند و بیماران با لمس آن بهبود می‌یافتند! بجز چند بیماری مزمن و حاد که از شفاء آن عاجز مانده بودند، مثل: برص، جذام، سرطان، فلج و کور مادرزاد.

در چنین زمانی حضرت عیسی علیه‌السلام با معجزات پیغمبرگونه‌اش وارد میدان می‌شود، و طبق شرایط زمان هر آنچه را که بشر با وجود تمام علم و دانش خود از انجام آن ناتوان مانده بود، به سهولت و آسانی انجام می‌داد، و بالاتر از همه‌ی این حرفها معجزه «زنده کردن مرده» را نشان داد که در عقل و علم و اندیشه‌ی بشر نمی‌گنجید و از توان بشر عادی به دور بود!

دوره‌ی بعد از اسلام:

با مبعوث شدن حضرت رسول اکرم ﷺ باب جدیدی که مهمترین و کاملترین ابواب در طول تاریخ بشر می‌باشد گسترده شد.

دورنمای درمان در تاریخ بشر

از روزی که حضرت انسان در روی کره‌ی زمین سکنی گزیده و در طبیعت زندگی می‌کرده، مسائل متعددی دامنگیر او بوده است. یکی از مسائل مهمی که همیشه ذهن بشر را بخود معطوف داشته همانا «بیماری‌ها» بوده که تن و بدن و روح و روان او را آزار می‌داده است.

چون انسان طبعاً ضرر و زیان و درد و رنج را دوست ندارد یا جلب منفعت نموده و هم که صحیح و سالم باشد، به روش‌های مختلف سعی کرده این مسائل را برای خود حل کند.

قدمت بعضی از بیماریها به اندازه‌ی قدمت تاریخ بشر است. ناراحتی‌های روحی، روانی، گوارشی، خونی و پوستی و غیره همیشه همراه بشر بوده‌اند و بشر در حد وسع و توان و دانش خود با آن مبارزه می‌نموده است. در قرون متمادی بشر علل بیماریهای مختلف را می‌دانسته و بروش‌های مختلفی نیز معالجه می‌نموده است ولی همیشه در حصول راه حل قطعی و نهایی برای نجات از شر این گزنده‌ها و آسیب‌ها و امراض تلاش می‌نموده است.

در تمدنهای مختلف گذشته از جمله: آشوریه‌ها، بابلیها، کلدانیها، مصری‌ها، یونانیها، عبریه‌ها، عرب‌ها، هندی‌ها، چینی‌ها و ایرانیان قبل از اسلام، دانشمندان و اطباء و حکماء به علل بسیاری از بیماریها پی برده و به معالجه‌ی کامل آن می‌پرداخته‌اند. در یونان قدیم طبیبی چون جالینوس، بقراط، دیوسکوریدوس، و در مصر حکمایی چون ایزیس و ایمهوتپ می‌زیسته‌اند که شهره‌ی آفاق بوده‌اند و به روش‌های علمی و تحقیقی مجهز بوده و مبنای علم طب و نحوه کاربرد دارو و درمان را نیز وضع کرده‌اند.

هر چند که در بعضی از این تمدنها، از روش‌های غیر علمی چون جادو، جنبل، سحر، طلسم و افسون نیز استفاده می‌شده است اما نتیجه‌ی چندان برای حصول

✓ چیزی که ما بعنوان مسلمان بدان رسیده‌ایم، این است که بسیاری از روش‌های درمانی و شناخت بیماری بوسیله‌ی انبیاء و بزرگان دین (در طول تاریخ بشر)، توجیه و تفسیر شده و بشر به آنچه که از طریق عقل و دانش نمی‌توانسته برسد، از طریق وحی و الهام نایل می‌شده است.

تشخیص داده و یا دواي مناسب آن را تجویز نکنند، کاری از دستشان ساخته نیست و بیمار را در امان خدا رها می‌کنند! از این بحث دو نتیجه‌ی مهم اخذ می‌شود:

۱- اگر طبیب یا پزشک نتواند نوع بیماری و علت آنرا تشخیص دهد (نسبت به آن جاهل و نا آگاه باشد) نمی‌تواند برای مریض مفید واقع شود.

۲- اگر طبیب یا پزشکی با وجود تشخیص درست، درمان آن بیماری را نداند و یا داروی مناسب تجویز نکند (نسبت به آن جاهل و نا آگاه باشد) بهیچوجه نمی‌تواند کاری از پیش ببرد و مریض بحال خود می‌ماند و بهبود نمی‌یابد.

با توجه به این اصل مسلم و قطعی که هر بیماری علاج‌پذیر است، امروزه می‌بینیم بسیاری از بیماریها لاعلاج مانده، و روزبه‌روز بر تعداد انواع بیماریها و امراض و همچنین بر تعداد بیماران و مریضان اضافه می‌شود، و خبری از معالجه و بهبود نیست، دلیل قاطعی بر این امر است که در این کار یکی از دو اشکال فوق حکمفرماست: یا بیماری ناشناخته است و یا اینکه روش درمان آن ناشناخته است. و این دلیل بر جهل و نا آگاهی بشر کنونی نسبت به این دو امر است هر چند که در طبابت و پزشکی مراکز عریض و طویلی در جهت تحقیق و درس و تدریس در این زمینه‌ها امثال دانشگاهها و دانشکده‌های بزرگ و کوچک پزشکی و طبی در سراسر جهان وجود دارد، و تعداد زیادی از اطباء و پزشکان مشغول این کار هستند، و داروهای جدید و قدیم هم در پزشکی و هم در طبابت وجود دارد، و علم تشریح بدن انسان (فیزیولوژی و آناتومی) و علم الامراض و علم الادویه از قدیم و جدید مرهون تحقیقات وسیع و دامنه‌دار دانشمندان و اطباء و پزشکان می‌باشد، اما می‌بینیم که روز بروز بر تعداد شفاخانه‌ها و بیمارستانها و کلینیکها (یا تمام تجهیزات مدرن و جدید) و مطب حکماء و اطباء افزوده می‌شود و داروهای رنگارنگ وارد بازار می‌شود که گاه ارزان و گاه به قیمت گزاف و گران بفروش می‌رسد و مردم هم هر دارویی را که از طرف پزشک معالج و یا طبیب تجویز شود استفاده می‌کنند و در بدر بدنیاال شفاء و بهبود

حضرتش هر چند که یک رسول و هادی بود، باین جهت که دینش کاملترین ادیان بوده و پیامش آخرین پیام برای بشر می‌باشد، در زمینه‌های صحت و سلامت، بهداشت، درمان و معالجه‌ی بیماریها نیز اصول و قواعد و روش‌های بسیار مهمی وضع نموده که با فطرت الهی و خلقت انسانی و نیازهای بشری وفق دارد.

احادیث آن حضرت ﷺ در تمام این زمینه‌ها بصورت گنجینه‌ی لازوالی است که می‌تواند فراراه بشر در زندگی روشن ساخته و به حل مشکلات و معضلات آن پردازد.

بیماریها و درمان آن:

۱- عن ابي هريرة رضي الله عنه عن النبي ﷺ انه قال: «ما انزل الله داء الا انزل الله له شفاء»^(۱)؛ از ابوهریره رضي الله عنه روایت است که حضرت رسول اکرم ﷺ فرمودند: خداوند هیچ بیماری را پدید نیاورده مگر آنکه برای آن درمان قرار داده است.

۲- عن جابر بن عبد الله رضي الله عنه قال قال رسول الله: «لكل داء دواء فإذا أصيب دواء الداء برأ بإذن الله عزوجل»^(۲)؛ حضرت جابر بن عبدالله رضي الله عنه روایت کرده است که رسول خدا ﷺ فرمودند: برای هر بیماری دارو هست پس اگر برای بیماری داروی مناسب تجویز شود بدستور خدا شفا حاصل می‌کند.

۳- عن اسامة بن شريك رضي الله عنه عن النبي ﷺ قال: «ان الله لم ينزل داء الا انزل له شفا علمه من علمه و جهله من جهله»^(۳)؛ خداوند هیچ بیماری را پدید نیاورده مگر آنکه برای آن دارو مهیا ساخته است، کسانی به آن آگاهی دارند و کسانی از آن ناآگاه هستند!

در سه حدیث فوق سه نکته‌ی بسیار مهم ذکر شده است که در امر بیماریها و مداوای آن حائز اهمیت فراوان می‌باشد:

۱- تمام بیماریها قابل علاج است.

۲- در امر معالجه هرگاه داروی مناسب تجویز شود حتماً به دستور خدا اثر می‌کند.

۳- در امر معالجه تشخیص بیماری و نوع درمان آن بسیار مهم است و تنها کسانی (اطباء، حکماء و پزشکان) که به این امور آگاهی کامل داشته باشند می‌توانند با تجویز داروی مناسب باعث بهبود وضع مریض شوند. و کسانی که نتوانند علت بیماری را

✓ حجامت
یعنی خون
گرفتن به روشی
خاص با
نشتوزدن
سطحی بر
پوست و ایجاد
بادکش و تورم
ثابت در نقطه‌ای
از بدن (دارای
سابقه‌ی تاریخی
هفت هزار ساله
می‌باشد.

می‌گردند و به هر دری می‌زنند و هر روشی را امتحان می‌کنند اما از بهبود خبری نیست که نیست!
حجامت و حقیقت آن

حجامت (یعنی خون گرفتن به روشی خاص با نشترزدن سطحی بر پوست و ایجاد بادکش و تورم ثابت در نقطه‌ای از بدن) دارای سابقه‌ی تاریخی هفت هزار ساله می‌باشد که هم از طرف حکماء و اطباء قدیم (قبل از اسلام) و هم از طرف حکماء و اطباء مسلمان امثال ابوعلی سینا و رازی و جرجانی (از متقدمین) و هم از طرف حکماء و اطباء مسلمان امثال حکیم اجمل خان و حکیم کبیر الدین و حکیم سعید (از متأخرین)^(۱) مورد تأیید و تأکید قرار گرفته و بعنوان یک شیوه‌ی درمان بسیار مهم و مطمئن مورد استفاده قرار می‌گرفته است. مهمتر از همه اینکه از طرف حضرت رسول اکرم ﷺ مورد تأیید و تأکید واقع شده و آن حضرت به نص صریح و صحیح احادیث (سنی و شیعه) هم خود حجامت می‌کرده است و هم دیگران را به حجامت امر می‌نموده است و در زمان آنحضرت و قرون بعدی بعنوان مهمترین شیوه‌ی درمانی در بین امت اسلامی رواج داشته و به آن به دیده‌ی اهمیت می‌نگریسته‌اند.

حجامت در پرتو احادیث و روایات

- ۱- عن کثیر بن سلیم قال: سمعت انس بن مالک رضی الله عنه يقول: قال رسول الله ﷺ: «ما مررت ليلة أُسريَ بئِ يَملاءِ الا قالو يا محمد! مُر امتك بالحجامة»^(۱)؛ از حضرت انس رضی الله عنه نقل شده است که حضرت رسول اکرم ﷺ فرمودند: در شب معراج به هیچ گروهی از (فرشتگان) برخورد نکردم مگر اینکه به من می‌گفتند: ای رسول الله امت خود را به حجامت دستور بده.
- ۲- ترمذی در جامع خویش از حدیث ابن عباس رضی الله عنه روایت کرده است که: «عليك بالحجامة يا محمد!»^(۲)؛ ای محمد! حتماً حجامت کن!
- ۳- در صحیحین از حدیث ابن عباس رضی الله عنه چنین آمده است:

«ان النسبي احتجم و اعطى الحجام اجره»^(۳)؛ رسول اکرم ﷺ حجامت فرمودند و مزد حجامت کننده را نیز پرداخت کردند.

۴- در صحیحین از حدیث حضرت انس رضی الله عنه آمده است: «ان رسول الله حجه ابوطيبة فامر له بصاعين من طعام و

كلم موالیه فخففوا من ضربته و قال ﷺ: خير ما تداوitem به الحجامة»^(۵)؛ رسول الله ﷺ ابوطیبه را طلبید و حجامت کرد سپس دستور داد دو صاع خوراکی به او بدهند (اجرت حجام) و صاحبانش را فرمود از مالیات او کم کنند و آنحضرت ﷺ فرمود بهترین روش درمان حجامت است.

۵- قال رسول الله ﷺ: «ان افضل ما تداوitem به الحجامة او ان من امثل دوائكم الحجامة»^(۶)؛ آنحضرت ﷺ فرمودند: برترین روشی که با آن معالجه می‌کنید و بهترین نوع دارو حجامت است.

۶- پیامبر اکرم ﷺ فرمودند: پنج چیز از سنت پیامبران است: حیا، حلم، حجامت، مسواک و عطر.^(۷)

۷- رسول اکرم ﷺ فرمودند: اگر در مداومت بر چیزی خیری باشد، پس آن مداومت در حجامت است.^(۸)

۸- حضرت رسول اکرم ﷺ فرمودند: کسی که روز سه شنبه هفدهم ماه (قمری) حجامت کند خداوند درد (بیماری) یکسال را از او خارج خواهد کرد.^(۹)

توضیح ۱: حدیث‌های شماره‌ی ۶، ۷، ۸ به نقل از کتاب آشنایی با حجامت تألیف دکتر علی اکبر روزگاری آورده شده است.

توضیح ۲: در کتب فقه و حدیث شیعه از جمله: بحار الانوار، من لایحضره الفقیه، کافی، وسائل الشیعه و غیره روایات متعددی از حضرت رسول الله ﷺ و امامان درباره حجامت وارد شده است.

عمق اهمیت حجامت:

در شب پر فیض و با برکت معراج که در ملاء‌اعلی همه‌ی فرشتگان و ساکنان آسمانها به استقبال سرور اولین و آخرین رحمة للعالمین ﷺ میهمان عزیزتر از جان و با ارزشتر از جهان ایستاده بودند و او از جلوی آنها عبور می‌کرد و به ابراز احساسات آنان پاسخ می‌داد، همه‌ی آن جمعیت انبوه آنحضرت ﷺ را به «حجامت کردن» و

✓ **برترین روشی که با آن معالجه می‌کنید و بهترین نوع دارو حجامت است.**

۱- از حکماء و اطباء شبه قاره هند.
 ۲- ابن ماجه (البانی در صحیح سنن ابن ماجه شماره ۲۸۰۲)
 ۳- ترمذی (البانی در صحیح سنن ترمذی شماره ۱۶۷۲)
 ۴- متفق علیه
 ۵- متفق علیه
 ۶- ترمذی ج ۱ ص ۱۵۳ ابواب الیوم
 ۷- جامع الصغیر للسيوطی ج ۱ ص ۶۱۱
 ۸- مستد احمد بن حنبل ج ۲ ص ۳۲۲
 ۹- کنز العمال ج ۱۰ ص ۱۷

جمله به قواعد و اصول بهداشت و درمان پایبند بودند، و در نتیجه صحیح و سلامت بودند و بیماریهای لاعلاج نداشتند. و حالاً که ما تمام این اصول و قواعد و فرامین و سنن را زیر پا گذاشته و ترک نموده‌ایم، به بیماریهایی مبتلا شده‌ایم که پیشینیان ما نداشته و ندیده‌اند و برای خود ما ناشناخته و غیر قابل درمان گشته‌اند!

روش‌های مختلف معالجه

طبق آنچه که گفتیم تمام بیماریها علاج پذیر است و حجامت مهمترین، بهترین و افضلترین روش معالجه‌ی بیماریهایی است که با دوا و درمان (شیمیایی و گیاهی) لاعلاج مانده است و براحتی و سهولت با حجامت معالجه می‌شود و بشرکتی نسبت به این روش «جاهل و ناآگاه» مانده است و یا که نقش «متجاهل» را بازی می‌کند!

در اینجا به روش‌های مختلف معالجه نظری می‌افکنیم:
۱- معالجه با قرآن: «و تَنْزِيلَ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَ رَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ».

این روش عموماً در مورد امراض روانی، روحی، جنون، دیوانگی، صرع، ام‌الصبيان (تشنج اطفال)، چشم خوردن (نظربرد)، جن‌زدگی، انواع و اقسام دردها و غیره فوق العاده مؤثر است.

در مورد سوره فاتحه، آیت الکرسی، الکاغرون، اخلاص، فلق و سوره الناس و امثالهم خواص شفابخشی متعددی در روایات ذکر شده است. همچنین اوراد و اذکار و ادعیه‌ی بسیاری از زبان حضرت رسول اکرم ﷺ بیان شده که خاصیت شفابخشی آن بارها تجربه شده است. برای صحت این ادعیه کتب حدیث می‌توان استناد کرد و یا به تفاسیر مهم می‌توان مراجعه نمود چرا که تفصیل آن در این مقال نمی‌گنجد.

۲- معالجه با دارو و درمان: معالجه کردن از سنن پیامبران است و امتیان را نیز دستور داده‌اند تا علاج کنند: تداووا یا عباد الله! ای مردم، معالجه کنید!

استفاده از گیاهان دارویی یا داروهای گیاهی که به مشیت خداوند خاصیت شفابخشی دارند در این بخش حائز اهمیت است.

۳- تمام بیماریهای مزمن و حاد و لاعلاج فقط با

دستور دادن به امت خود، به «حجامت» توصیه نمودند! این توصیه‌ها لامحاله از طرف ذات باری تعالی بوده که از زبان فرشته‌ها ابراز می‌شده است و جزئی از مجموعه‌ی توصیه‌های الهی می‌باشد که در آن شب و در آن سفر آسمانی برای حضرتش ﷺ بازگو شده‌اند، همانطور که توضیحات لازم دیگر در تمام امور کون و مکان و آشکار و پنهان و هستی و گیتی برای حضرتش ﷺ بیان می‌شده است.

پیامبر اکرم ﷺ پس از پایان مراسم، راه بازگشت را می‌پیماید و با خود ضمن خاطره‌های بسیار ژرف و شگرف آسمانی، یک کادو، هدیه، تحفه و سوغات الهی و طلائی (زرین) برای امت خود به همراه می‌آورد و آن کادو «حجامت» است!

آنحضرت ﷺ این کادو را به امت خود تقدیم می‌کند، و در تمسک به آن تأکید می‌ورزد و در بیان اهمیت آن داد سخن می‌دهد؛ و خود با عمل به آن پایبندی می‌کند و تیغ (نیشتر) حجام را بر جسم مبارک خود می‌پسندد و از فواید آن بهره می‌گیرد (نعم العبد الحجام، یذهب بالدم، و یخف الصلب، و یجلوا البصر)^(۱) و در کتب حدیث و روایات مهر مثبت ابدی می‌خورد و تا قرن‌ها ملت و امت مسلمان (از بیمار و غیر بیمار) به آن عمل می‌کند، و از آن به عنوان یک میراث درمانی پاسداری می‌شود، تا اینکه در قرن بیستم بعلمی و بجهاتی آن را غیر علمی می‌دانند، و قدیمی می‌نامند، و آن را متروک می‌نامند، و در نتیجه گرفتار صدها بلا و ابتلاء بنام بیماریهای ناشناس و ناشناخته می‌شوند!

آری ترک یک تجویز الهی و یک سنت نبوی، منشاء و منبع تمام این مصایب است که بشر بدستان خود برای خویش ایجاد نموده است!

امت مسلمان از (تندرست و مریض) تا وقتی که این سنت را بر پا ندارد، و آنرا اقامه نکند و بدان عمل نرزد، نباید امیدی به بهبود بیماریها و امراض لاعلاج خود داشته باشد و روز بروز بسوی قهقرا رفته و مبتلا به بیماریهای مهیب، عجیب و غریب دیگری خواهد بود... «و الاوجاع التي لم تکن فی اخلافهم»^(۲)

آری اسلاف ما طبق دستورات دین مبین اسلام زندگی می‌کردند، فرامین و قوانین الهی و آسمانی را رعایت می‌نمودند، به سنن پیامبر در همه‌ی امور زندگی و از

✓ آری
اسلاف ما طبق
دستورات دین
مبین اسلام
زندگی می‌کردند،
فرامین و قوانین
الهی و آسمانی
را رعایت
می‌نمودند، به
سنن پیامبر در
همه‌ی امور
زندگی و از جمله
به قواعد و اصول
بهداشت و
درمان پایبند
بودند.

۱- رواه ترمذی

۲- شب الایمان بیهقی و مستدرک حاکم و سنن ابن ماجه

می‌شد و مردم بیماریهای خود را به وسیله آن مداوا می‌کردند. به همین منوال وضعیت ادامه داشت تا در سال ۱۳۶۵ در جمعی که به انگیزه کشف یک راه درمانی ساده، فراگیر، ارزان قیمت، بدون نیاز فنی و به منظور ارایه یک روش درمانی پیشگیرانه تشکیل شده بود این سنت پیشنهاد و مورد توجه و تحقیق قرار گرفت و پس از آن در سال ۱۳۶۸ در قالب مؤسسه تحقیقات حجامت ایران [در تهران] به ثبت رسید.^(۳)

«به دلیل فراگیری وسعت کار پیامبران مرسل و انبیاء علیهم السلام و همچنین عمق تاریخی کار آنان این سنت بهداشتی درمانی در سراسر جهان جاری بوده است و آثار مشخص تاریخی حجامت را در اروپا، آسیا، آفریقا و هند به خوبی مشاهده می‌کنیم. به نحوی که در برخی کشورهای اروپای شرقی به صورت سنتی اجرا می‌گردد. در ایالات شوروی سابق رایج است و مردم خود را به وسیله آن مداوا می‌کنند. در چین که از تمامی امکانات و اطلاعات فرهنگی سنتی خود بهره‌مندند از حجامت نیز استفاده می‌کنند. در هند و پاکستان به صورت سنتی اجرا می‌گردد و در کشورهای آفریقایی نیز مورد استفاده قرار می‌گیرد.»^(۴)

جالب اینکه اخیراً بعضی از دانشگاهها و مؤسسات بهداشتی درمانی در اروپا و آمریکا بدان روی آورده‌اند و تحقیقات علمی خود را برای درک میزان تأثیرات درمانی آن آغاز نموده‌اند. از آن جمله دکتر یوهان آبل در آلمان در این زمینه کتابی نوشته است بنام «حجامت یک روش درمانی آزموده شده» یوهان آبل این پزشک آلمانی در کتاب خود، که در سال ۱۹۹۷ چاپ شده در مورد حجامت می‌گوید: من اعتقاد راسخ دارم که نه تنها امروز بلکه برای همیشه، امر حجامت را در درمان بیماریها نباید نادیده گرفت. حجامت پدیده‌ای است که دخالت در خور تنظیم کردن کار و عملکرد بدن انسان دارد. امری که هرگز با روش‌های دیگر نمی‌توان آن را جایگزین کرد. مطالعات ما نشان می‌دهد که در آلمان می‌توان ۷۵ درصد بیماریها را با شیوه‌های درمان طبیعی

حجامت قابل علاج هستند. بکارگیری از حجامت بعنوان یک روش درمانی مستند و مجرب و منحصر بفرد، موجب ثواب و سلامت می‌گردد.

۴- رژیم (پرهیز) غذایی:

با رعایت رژیم غذایی و عدم افراط و اسراف در پرخوری و خوردن غذاهای مناسب با مزاج شخص، کمک بسیاری به بهبود وضع مریض نموده و یا حداقل از شدت بیماری کاسته می‌شود. قاعده‌ی کلی در این کار اطاعت از امر خداوندی «كُلُوا وَاشْرَبُوا وَلا تُسْرِفُوا إِنَّ اللهَ لا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ» بعنوان یک اصل بهداشتی، درمانی می‌باشد.

۵- خداوند در مورد غسل می‌فرماید: «يَخْرُجُ مِنْ بَطُونِهَا شَرَابٌ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ».

خوردن عسل بعنوان یک غذای درمانی فواید متعدد و مفیدی برای درمان بعضی از بیماریها و یا پیشگیری از بیماریهای دیگر دارد. امروزه ثابت شده است که عسل خواص درمانی خوبی دارد، هر چند که برای ما قول خداوند مبنی بر شفاء بودن آن کافی است.

۶- فصد کردن یا خون‌گیری از ورید و خارج نمودن مقداری خون از بدن موجب درمان بعضی از بیماریها می‌شود (البته فرق واضح و آشکاری بین فصد و حجامت هست و نباید با یکدیگر اشتباه شود).

۷- داغ گذاشتن (داغ کردن) بعنوان آخرین حربه و روش در معالجات سنتی بکار می‌رود و نتیجه‌بخش است، اگر مورد کاربرد آن درست باشد.

روایت است که حضرت رسول اکرم ﷺ طیبی را بسوی ابی‌بن‌کعب فرستاد، آن طیب رگی را قطع نموده و آن را داغ کرد.^(۱)

حضرت انس رضی الله عنه می‌فرماید در زمان حیات حضرت رسول اکرم ﷺ، او (انس) بعلت بیماری ذات‌الجنب (سینه پهلوی) داغ نمود.^(۲)

حجامت در ایران و جهان

«در سال ۱۳۳۴ و هم زمان با وضع قانون نظارت بر درمان به شکل گسترده‌ای با حجامت مبارزه شد و ژاندارمها، حجامتگران را در سراسر کشور دستگیر می‌کردند و بدین ترتیب این سنت الهی پرسابقه از روند رفتارهای سنتی جامعه خارج گردید. تنها در مناطقی از کشور که تحت سلطه‌ی کامل دولت نبود این سنت اجرا

۱- روایت از مسلم شماره ۲۲۰۷

۲- رواه بخاری

۳- حجامت از دیدگاه اسلام ص: ۵۳ از حسن خیر اندیش

۴- حجامت از دیدگاه اسلام ص: ۲۹ تألیف حسین خیر اندیش

✓ مطالعات
ما نشان می‌دهد
که در آلمان
می‌توان ۷۵
درصد بیماریها
را با شیوه‌های
درمان طبیعی از
جمله حجامت
مداوا نمود.

طبق ضرورت جهت مداوای بیماریهای متعددی که دامنگیر بشر شده است، جاهای مختلفی را در بدن جهت حجامت مشخص کرده‌اند و این طبق تشخیص پزشک یا طبیب باید انجام گیرد.

نظر پزشکان متخصص در امر حجامت

دکتر رضا منتظر در پایان‌نامه دانشکده‌ی پزشکی خود که درباره‌ی طب اسلامی و مقایسه‌ی ترکیب بیوشیمیایی خون وریدی با خون حجامت نوشته است، شرح مبسوطی درباره‌ی جاهای حجامت در بدن انسان آورده که ما در اینجا برای آشنایی خوانندگان این مقال مواردی را ذکر می‌کنیم:

«اگر حجامت بین دو کتف انجام گیرد، فواید زیر را در بر دارد:

گرانباری دو ابرو و سنگینی پلکها را از بین می‌برد و گرمی چشم را رفع می‌نماید، چرک کنار چشم را از میان برمی‌دارد و بوی بد دهان را می‌زداید. اگر حجامت بر یکی از دو رگ پشت گردن انجام شود، در زدودن حالت لرزه در سر و برای رخسار، گوشها و چشمها، گلو و بینی، فوایدی در بردارد. حجامت بر ساق پا مشابه رگ زدن است، خون را تصفیه می‌کند و اگر خون حیض بند شده باشد آن را جاری می‌نماید. حجامت ساق پا در زنان رنگ پریده و پف کرده که دارای خون رقیق هستند، بهتر از رگ زدن است. حجامت در زیر چانه، برای دندانها، رخسار و گلو مفید است و دماغ و آرواره‌ها را تصفیه می‌کند. حجامت ناحیه کمر، برای رفع دملهای ران، گری ران و جوشهای آن سودمند است و برای بیماری نقرس، بواسیر، پاغر (ستبر شدن پا) بادهای مثانه و زهدان و خارش پشت فایده دارد. اگر این نوع حجامت با آتش باشد، چه پوست را تیغ بزنی و چه تیغ زنی (بادکش)، سودمند است. حجامت اگر در پایین زانو انجام شود، جهت دملهای بدخیم و زخمهای مزمن در ساق و پا فایده دارد. حجامت بر قوزک پا برای حالات

از جمله حجامت مداوا نمود. (۱)

اثرات درمانی حجامت

۱- عن انس رضی الله عنه: «کان رسول الله صلی الله علیه و آله یحتجم ثلاثاً؛ واحدة علی کاهله و اثنتین علی الاخدعین». (۲)

انجام حجامت کفل توسط رسول خدا صلی الله علیه و آله و تجویز حجامت چانه و حجامت پشت گوش از نمونه‌های حجامت موضعی است. از جمله نقاطی که در احادیث در مورد حجامت موضعی توصیه شده است حجامت اخدعین است. حجامت اخدعین موجب دفع بیماری از سر، صورت و چشمهاست و برای درد استخوانها منفعت دارد. اخدعین دو رگی است که در پشت گردن در سمت راست و چپ گردن قرار دارد. (۳)

۲- «عن انس رضی الله عنه ان رسول الله صلی الله علیه و آله احتجم و هو محرم فی رأسه لصداع کان به». (۴)

حجامت نجات بخش

حجامت دیگری که سخت مورد توجه احادیث و روایات است و ویژگیهای درمانی فراوانی برای آن شمرده شده است، حجامت در سر است که توسط رسول اکرم صلی الله علیه و آله حجامت نجات بخش نامیده شده است. (۵)

و حجامت زیر چانه در درمان درد دندان و رخسار و ناراحتی‌های گلو مفید است، اگر در وقت مناسب انجام گیرد. این حجامت برای بیماریهای سر و آرواره‌ها نیز بسیار خوب است و حجامت پشت پا (قدم) بجای فصد صافن (نام رگی است در نزدیکی قوزک پا) انجام می‌گیرد، این حجامت برای درمان دانه‌ها و دمل‌های دست و پا و جاری کردن حیض و خارش بکار می‌رود. حجامت در آخر سینه (ورک) در درمان دمل‌های زیر بغل، خارش، نقرس (روماتیسم)، بواسیر، آلرژی و حساسیت در پشت و پاغر (داء الفیل) مفید است. (۶)

از محتوای احادیث وارده چنین بر می‌آید که حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله در چند موضع خاص از قبیل: سر، اخدعین، کف و پشت، حجامت می‌فرموده‌اند. این بطور قطع طبق ضرورت و نیاز آنحضرت صلی الله علیه و آله جهت مداوای کسالت‌های خاصی که متوجه آنحضرت صلی الله علیه و آله بوده است، انجام می‌گرفته است.

دانشمندان مسلمان و اطباء کرام در قرون بعدی تحقیقات وسیعی درباره‌ی مواضع حجامت انجام داده و

✓ از محتوای احادیث وارده چنین بر می‌آید که حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله در چند موضع خاص از قبیل: سر، اخدعین، کف و پشت، حجامت می‌فرموده‌اند.

۱- پایان‌نامه دکترای پزشکی از رضا منتظر، ص ۳۹۷

۲- ترمذی و ابوداود و ابن ماجه (البانی در صحیح سنن ترمذی شماره ۱۶۷۱)

۳- حجامت از دیدگاه اسلام ص: ۲۲ تألیف: حسین خیر اندیش

۴- رواه بخاری در کتاب الطب

۵- حجامت از دیدگاه اسلام ص: ۳۹، از حسین خیر اندیش

۶- زاد المعاد، ج ۲، ص ۲۷

بند آوردن خون حیض، عرق النساء و نقرس مفید است»^(۱).

«حجامت در ناحیه سه گوشه شانه؛ از این ناحیه تمامی آسیب و التهابات ناحیه سر را می توان معالجه نمود. همچنین حجامت در این نقطه موجب درمان التهاب حلق و عفونت لوزه می شود. حجامت در این ناحیه برای درمان Epicondylitis و درد و تورم مفاصل کلاویکولار مؤثر است و موجب تسریع گردش خون در غده تیروئید می گردد. کسانی که دچار افسردگی می باشند و خلق و خوی مساعدی ندارند را باید در این ناحیه تحت ماساژ و بادکش قرار داد.

حجامت در ناحیه صفرا و کبد عبور صفرا در مسیر خود را تسهیل می کند... از اثرات دیگر حجامت در این ناحیه، درمان آب مروارید و سینوزیت مزمن است.

حجامت در کانون تنظیم قلب و معده، حجامت در ناحیه سیستم تنظیم ریه، حجامت در ناحیه پانکراس، حجامت در ناحیه سیستم تنظیم کلیه و مثانه، حجامت در ناحیه لگن خاصره کوچک و تخمدانها و حجامت در ناحیه کنترل فشار خون بالا از موضع های خاصی هستند که سبب رفع بیماری های مهمی می شود»^(۲).

چرا حجامت لازم است؟

بدن انسان طبق مکانیسم خاصی عمل می کند، هر آنچه را که انسان می خورد هضم شده، مقداری دفع و مقداری جذب بدن می شود. در غذاهای ما مقدار زیادی چربی، قند، آهن، ید، اسید، نشاسته، نمک، ویتامینها و املاح و غیره وجود دارد. اگر سیستم بدن درست کار کند (مخصوصاً دستگاه گوارش: معده و روده ها) فقط مقداری از این مواد که مورد لزوم و قابل استفاده برای بدن هستند، جذب آن شده، و بقیه دفع می شوند و اگر سیستم بدن درست کار نکند (دستگاه گوارش اختلال داشته باشد) مقدار زیادی از این مواد جذب بدن می شوند و کمتر دفع می شوند. این مواد اضافی و مازاد بر احتیاج بدن، بصورت اخلاط و مواد فاسده و عفونت درآمده و همراه گردش خون در سراسر بدن پخش می شوند.

در هر جایی از بدن انسان که این مواد اضافی بمانند و جمع شوند، به اشکال مختلف و صور گوناگون در آمده و موجب بروز انواع و اقسام بیماریها می شوند. چونکه

اساس طب اسلامی و سنتی بر پایه ی اخلاط (جمع خلط، از قبیل: سوداء، صفراء و بلغم) می باشد، تا وقتی که این اخلاط باندازه ی معتدل در بدن باشند، هیچگونه اشکالی بوجود نمی آورند. اما اگر از حد تعادل خارج شده و خلط یا اخلاطی بیشتر از حد اعتدال در بدن تولید و تجمع نماید، انسان مریض می شود. این است که اطباء می گویند: اگر خلط سودا زیاد باشد، انسان سوداوی مزاج است. اگر خلط صفرا زیاد شود، انسان صفراوی مزاج است. و اگر همین صفرا بصورت جوش خون بروز نماید، انسان دمووی مزاج است. و در آخر اگر خلط بلغم در بدن زیاد باشد، انسان بلغمی مزاج است.

همین اخلاط از خود تأثیر خاصی دارند از جمله سودا، خشک است. صفرا، گرم است و بلغم، سرد می باشد. غلبه ی خشکی، گرمی و سردی یا تری را، مزاج می نامند. در نتیجه خلط، ماده است و تأثیر ماده، مزاج نامیده می شود. این است که بعضی از انسانها مزاجشان خشک است، بعضی گرم مزاج و بعضی دیگر سرد مزاج هستند. بیماریهای لاعلاجی همچون سرطان و بواسیر بعلت خشکی مزاج بوجود می آیند، یرقان بعلت گرمی مزاج و نقرس و روماتیسم و تومور مغزی بعلت سردی و تری مزاج بروز می کنند.

تا وقتی که این اخلاط، سموم، عفونت و مواد فاسده و اضافی و فضولات خون از قبیل: کلسترول، تری گلیسیرید، اوره، اسید اوریک، قند خون و غیره از بدن خارج نشوند، شخص مریض بهبود پیدا نمی کند.

تأثیر حجامت در بدن انسان این است که: بطور مستقیم و موضعی این مواد را از گوشت و زیر پوست و از داخل مویرگها بیرون کشیده و بدن را تصفیه می کند. در حقیقت حجامت بهترین روش (و آسان ترین) برای تصفیه و پاکسازی و گندزدایی بدن است از جمیع اخلاط و عواملی که انسان را مریض کرده اند. بیماریها علت نیستند بلکه معلول هستند. مبارزه با علت و از بین بردن آن، خود بخود موجب از بین رفتن معلول می شود. مانند جایی که آنرا پاکسازی نموده و تمام آشغالها و میکروبها را جارو نموده و آنجا را ضد عفونی کنند. پس از انجام حجامت بعلت اینکه اخلاط و عفونتها و مواد زاید بدن و غیره بیرون ریخته می شوند، مریض

✓ اگر

خلط سودا زیاد

باشد، انسان

سوداوی مزاج

است. اگر خلط

صفرا زیاد شود،

انسان صفراوی

مزاج است. و

اگر همین صفرا

بصورت جوش

خون بروز نماید،

انسان دمووی

مزاج است. و در

آخر اگر خلط

بلغم در بدن

زیاد باشد،

انسان بلغمی

مزاج است.

یوم احدی و عشرین».
در روایت دیگری آمده است: «و کان یحتجم لسبعة عشر و تسعة عشر و فی احدی و عشرین»^(۳)
از دو روایت فوق واضح گردید که افضل ترین تاریخها برای حجامت ۱۷ و ۱۹ و ۲۱ هر ماه قمری است.
طبق نظر اطبا تاریخهای بعد از ۱۵ قمری همه خوب هستند و طبق ضرورت و نیاز در طول ماه قمری می توان حجامت نمود.

فصولی که حجامت در آن افضل است

طبق نظر اطباء فصل بهار که فصل طراوت و سرسبزی و شادابی است بهترین فصل برای حجامت است، مخصوصاً فروردین ماه و بالاخص ده روز اول آن بعد از آن بترتیب: فصل پاییز، تابستان و زمستان قرار دارند.
البته در فصل زمستان در دی ماه و از نظر ماههای قمری در ماه رمضان نباید حجامت شود.

نکاتی که باید قبل و بعد و یا در وقت حجامت رعایت شود:

- ۱- حجامت را با بسم الله باید آغاز نمود.
- ۲- در روزهای ابری و طوفانی نباید حجامت نمود.
- ۳- در حالت گرسنگی نباید حجامت کرد.
- ۴- حداقل تا ۱۲ ساعت بعد از حجامت نباید حمام نمود (برای جلوگیری از عفونت احتمالی زخم).
- ۵- با فواصل اندک (ظرف چند روز) نباید حجامت را تکرار نمود.
- ۶- قبل از حجامت و بعد از آن نباید مقاربت کرد (حداقل ۱۲ ساعت قبل و بعد از حجامت).
- ۷- بعد از حجامت باید کمی استراحت نموده و از فعالیت زیاد و خسته کننده باید احتراز نمود.
- ۸- حداقل تا ۱۲ ساعت پس از انجام حجامت از خوردن ترشی و نمک و لبنیات زیاد باید پرهیز نمود.
- ۹- خانمها در دوران قاعدگی نباید حجامت کنند.
غذاهایی که بعد از حجامت خوردن آن بهتر است خوردن انار شیرین قبل و بعد از حجامت بهتر است. نوشیدن شربت عسل بعد از حجامت خوب است.

متوجه می شود که در اسرع وقت بهتر شده است در حالیکه هم وقت کمی صرف نموده و هم پول کمی! و هم دچار هیچگونه عوارض جانبی نشده است.

در محل نقره نباید حجامت کرد

در روایات آمده است که قَمَحْدُوْدَة یعنی نقره که همان گودی پشت گردن است، را نباید حجامت نمود. چرا که موجب نسیان و فراموشی می شود. در این محل، دمچه‌ی مغز قرار دارد که وظیفه‌ی حفظ و ضبط و ثبت اطلاعات و معلومات و علوم بعهدہ اوست (حافظه‌ی مغز است) و حجامت در این محل موجب کم حافظگی می شود. (فقط در مورد اطفال پس از ۴ ماهگی اگر لازم باشد طبق تشخیص پزشک یا طبیب، میتوان در موضع و محل نقره حجامت را انجام داد).

اطباء البته در این مورد اختلاف دارند و ابوعلی سینا در قانون آن را ممنوع قرار داده و می نویسد:

حجامت در محل نقره موجب نسیان و فراموشی می شود همانطور که مولانا و سیدنا و صاحب شریعت ما حضرت محمد ﷺ فرموده است. چرا که مؤخر دماغ محل حافظه است و حجامت آن را از بین می برد.^(۱)

ساعت هایی که حجامت در آن افضل است

ابوعلی سینا معتقد است که ساعت دوم و سوم از روز (بعد از طلوع آفتاب) برای حجامت افضل تر است (و ساعات نزدیک به غروب نیز توصیه شده است).
البته این قول ابوعلی سینا مربوط به «افضلترین» است، ولی طبق ضرورت و نیاز در طول روز می توان حجامت کرد.

روزهایی که حجامت در آن افضل است

«احتجموا یوم الاثنین و الثلاثاء و لاتحتجموا یوم الاربعاء»؛ روزهای دوشنبه و سه شنبه حجامت کنید و در روزهای چهارشنبه حجامت نکنید.^(۲)
در روایت دیگری علاوه بر چهارشنبه، جمعه را هم آورده است.

در روایت فوق دوشنبه و سه شنبه بعنوان افضل ترین روزها ذکر شده اند. ولی طبق ضرورت می توان بجز از چهارشنبه و جمعه در تمام روزهای هفته حجامت نمود.

تاریخ هایی که حجامت در آن افضل است

«ان خیر ما تحتجمون فی یوم سابع عشرة او تاسع عشرة و

✓ ابوعلی سینا معتقد است که ساعت دوم و سوم از روز (بعد از طلوع آفتاب) برای حجامت افضل تر است (و ساعات نزدیک به غروب نیز توصیه شده است).

۱- بنقل از زاد المعاد ج ۲ ص ۲۶

۲- رواه ابن ماجه (البانی در صحیح ابن ماجه شماره ۷۸۰۹)

۳- رواه ترمذی (البانی در صحیح سنن ترمذی به شماره های ۱۶۷۲ و ۱۶۷۱)

خوردن شیرینی بعد از حجامت مفید است.
نوشیدن آب میوه بعد از حجامت مفید است.
سوپ از غذاهای مناسبی است که بعد از حجامت می‌توان استفاده نمود.

دفعات حجامت در طول سال

مریض افراد هر وقت که لازم باشد و طبیب یا پزشکی متخصص حجامت تشخیص دهد می‌تواند حجامت کنند، (بچه‌ها با حجامت در مقابل بیماریها واکسینه می‌شوند).

افراد سالم و کسانی که بطور عادی احساس هیچگونه کسالتی ندارند، برای پیشگیری از بیماریها و تروتازه نگه داشتن تن و بدن خود، باید حداقل سالی یکبار و حداکثر دو بار (در بهار و پاییز) حجامت کنند، تا در آینده سلامت خود را تضمین نموده و همیشه شاداب و سرحال بمانند (در حدیث معراج بطور عموم برای همه‌ی افراد امت توصیه شده است که حجامت کنند).

بیماریهایی که تاکنون با حجامت معالجه شده است

«تحقیقات علمی و پایه‌ای در خصوص حجامت در حال انجام است، اما آنچه به طور تجربی توسط پزشکان مشاهده شده است حاکی از تأثیر قطعی یا نسبی حجامت بر بیماریهای ذیل می‌باشد:

- ۱- جوش‌های صورت و بدن (آکنه)
- ۲- سردردها به خصوص میگرن
- ۳- ریزش و شوره موی سر
- ۴- درد کمر و یا دردهای سیاتیکی
- ۵- چربی خون
- ۶- قند خون و دیابت غیر وابسته به انسولین
- ۷- فشار خون

- ۸- ناراحتی‌ها و عفونت‌های زنان
- ۹- دردها و اختلالات دوران قاعدگی
- ۱۰- واریس و ورم پا
- ۱۱- افسردگی
- ۱۲- آگزما و حساسیت پوستی
- ۱۳- انواع آلرژی
- ۱۴- کک مک و لکه‌های پوستی
- ۱۵- درمان آرتروز
- ۱۶- درمان لاغری
- ۱۷- ترک اعتیاد

۱۸- درمان انواع خاصی از نازایی

۱۹- بیماریهای قلبی

۲۰- خواب رفتن و خارش دست و پا

۲۱- بیماریهای روانی

۲۲- بهبود حالت بعد از CVA یا سکته مغزی

۲۳- غلظت خون

۲۴- گرگرفتگی و دردهای عضلانی

۲۵- کوتاهی قد

۲۶- بی‌اشتهایی^(۱)

حسن الختام

عن ابی هريرة قال: قال رسول الله ﷺ :

«من تمسک بسنتی عند فساد امتی فله اجر مائة شهید»^(۲)
هر آن کس که هنگام فساد امت من، به سنت من تمسک جوید، پاداش صد شهید را به دست می‌آورد.
خوانندگان گرامی:

بیایید این سنت پیامبر را زنده کنیم،
این هدیه‌ی آسمانی را ارج نهم،
این نعمت غیر مترقبه را قدر بدانیم،
و این اصل طلایی بهداشت و درمان را رعایت
کنیم،

هر چند که حجامت مخالفینی هم دارد، اما چه باک، و
هر چند که تمام جنبه‌های علمی و مادی و درمانی این
سنت الهی در حیطه‌ی علم بشر نیامده و در عقل آن جا
نگرفته است، اما ما این سنت بزرگ را از دل و جان
پذیرفته‌ایم.

بیایید با عمل به این «سنت» خود را از «بیماریهای
مهلک» نجات داده و «مأجور» شویم!
«و ما علینا الا البلاغ و السلام علیکم و رحمة الله»

✓ افراد

سالم و کسانی

که بطور عادی

احساس

هیچگونه

کسالتی ندارند،

برای پیشگیری

از بیماریها و

تروتازه نگه

داشتن تن و

بدن خود، باید

حداقل سالی

یکبار و حداکثر

دو بار (در بهار و

پاییز) حجامت

کنند.

۱- آشنایی با حجامت تألیف: دکتر علی اکبر روزگاری، ص: ۱۸

۲- بنقل از مشکوٰۃ کتاب الایمان، باب الاعتصام بالکتاب و السنة